Edgar Allan Poe

Portretul oval

Egli e vivo e parlerebbe se non osservasse la rigola del silentio.
Inscripţie sub o pictură italiană a Sf. Bruno

Castelul în care valetul meu se hotărîse să intre cu de-a sila mai bine decît să mă lase să petrec o noapte sub cerul liber, grav rănit cum eram, era una dintre acele case pline de tristeţe şi măreţie care-şi ridicau de multă vreme frunţile încruntate prin Apenini - atît în realitate, cît şi în imaginaţia doamnei Radcliffe2. După cît se părea, fusese de curînd părăsit, şi nu pentru multă vreme. Am ales una dintre încăperile cele mai mici şi mai puţin somptuos mobilate. Camera, care se afla într-un turn mai îndepărtat, avea decoraţiuni bogate, dar vechi şi uzate. Pereţii erau tapetaţi şi împodobiţi cu numeroase şi diferite însemne heraldice, alături de neobişnuit de multe picturi mai moderne, expresive, în rame cu arabescuri de aur. Tablourile umpleau pereţii, şi nu numai pereţii, ci şi ungherele peste care dădeai la tot pasul în ciudata arhitectonică a castelului. Nu ştiu dacă din cauza delirului ce mă cuprindea, ori din alte pricini, dar aceste tablouri mi-au stîrnit un interes profund, aşa că i-am cerut lui Pedro3 să coboare obloanele cele grele şi, cum se făcuse noapte, i-am poruncit să aprindă sfeşnicul cu braţe înalte de la capul patului meu şi să dea larg în lături pologul de catifea neagră, cu ciucuri, din jurul patului. Gîndul meu era ca, dacă nu voi putea să dorm, să încerc cel puţin să privesc pe rînd tablourile, avînd la îndemînă şi o cărţulie, găsită pe pat, cu descrieri şi aprecieri asupra lor.

Multă, multă vreme am citit din acea carte şi, cu un sentiment de evlavie, de intensă evlavie, contemplam tablourile. Orele treceau, repezi şi pline de încîntare, pînă cînd sosi adîncul miez de noapte. Cum lumina nu era prea bună, dar nu voiam să tulbur somnul valetului care abia aţipise, am întins cu greutate mîna şi am aşezat sfeşnicul astfel încît să-mi lumineze mai puternic cartea. Numai că această schimbare avu o urmare cu totul neaşteptată. Razele numeroaselor luminări (căci erau multe) luminau acum o firidă a camerei, care se

aflase mai înainte într-un întuneric profund, ascunsă înapoia unuia dintre stîlpii patului. Şi astfel mi-a apărut, în plină lumină, o pictură pe care n-o observasem pînă atunci. Era portretul unei tinere femei cu înfăţişare feciorelnică. Am aruncat în grabă o privire asupra tabloului şi am închis apoi ochii.

De ce nici eu nu mi-am dat mai întîi seama. Dar cum şedeam cu pleoapele închise, încercam să înţeleg de ce le închisesem. Şi mi-am dat seama că vrusesem să cîştig timp - ca să mă gîndesc, ca să mă încredinţez că ochii nu mă înşelau, ca să-mi liniştesc şi să-mi înfrînez imaginaţia, ca să pot să privesc cu mai multă luciditate şi siguranţă. După cîteva clipe mi-am îndreptat din nou privirea asupra tabloului.

Nu mai era nici o îndoială că ceea ce vedeam era aievea; şi prima rază de lumină care căzuse pe pînză împrăştiase parcă amorţirea somnului ce-mi cuprindea simţurile, aducîndu-mă la realitate.

Portretul, am mai spus-o, era al unei tinere fete. Artistul pictase doar capul şi umerii, în maniera numită în termeni tehnici vignette şi tabloul se apropia ca stil de portretele favorite ale lui Sully. Braţele, pieptul şi chiar şuviţele părului strălucitor se topeau imperceptibil în umbra vagă, şi totuşi adîncă, a fondului. Rama era ovală, bogat aurită şi cu incrustaţii în arabescuri. Era un tablou minunat, o adevărată operă de artă. Dar nici desăvîrşirea picturii, nici frumuseţea figurii imortalizate pe pînză nu erau cauza neaşteptatei şi puternicei mele emoţii. Şi cu atît mai puţin imaginaţia mea, care, trezită din amorţeală, ar fi putut atribui portretului însuşirile unei fiinţe vii. Mi-am dat seama îndată că particularităţile tabloului, maniera de vignette, rama ar fi distrus imediat o astfel de iluzie. Ba mai mult, nici n-ar fi lăsat-o să se nască. Meditînd stăruitor la toate acestea, am rămas astfel aproape o oră, poate, în capul oaselor, cu privirea pironită asupra portretului, în cele din urmă, descoperind taina efectului pe care mi-l produsese tabloul, m-am lungit pe spate, în pat. Descoperisem farmecul picturii în absoluta asemănare cu viaţa a expresiei, care m-a făcut mai întîi să tresar, apoi m-a uluit, m-a subjugat şi m-a înspăimîntat. Cuprins de o teamă adîncă şi respectuoasă, am mutat sfeşnicul în poziţia lui de mai înainte. In felul acesta dispăruse din faţa ochilor cauza profundei mele agitaţii şi am început să cercetez cu nerăbdare cartea, căutînd descrierea picturii şi istoria ei. Am găsit filele rezervate

portretului oval, şi iată lămuririle destul de vagi şi de ciudate pe care le-am citit:

„Era o fată de o rară frumuseţe, pe cît de fermecătoare, pe atît de plină de vioiciune. Blestemat a fost ceasul cînd l-a cunoscut şi l-a iubit pe pictor, cu care apoi s-a căsătorit. El era o fire pasionată, studios, auster, care, de fapt, se căsătorise dinainte cu Arta. Ea, o fată de o rară frumuseţe, pe cît de încîntătoare, pe atît de vioaie, era toată numai zîmbet şi lumină, zglobie ca un pui de ciută; iubind şi îndrăgind totul; urînd doar Arta care-i era rivală; temîndu-se doar de paleta, de pensulele şi de celelalte instrumente urîcioase care o îndepărtau de prezenţa iubitului ei. Cît de nenorocită s-a simţit cînd pictorul şi-a arătat dorinţa de a imortaliza pe pînză chipul tinerei sale soţii. Dar era o fiinţă ascultătoare, şi timp de mai multe săptămîni a stat resemnată, în încăperea înaltă şi întunecoasă din turn, unde lumina ajungea, pe pînza palidă, numai de deasupra patului. Pictorul însă era îndrăgostit de munca lui, care înainta din oră în oră, din zi în zi. Era un om pasionat, sălbatic, întunecat, care se pierdea deseori în reverie; şi nu vedea că lumina, pătrunzînd atît de palidă în turnul singuratic, veştejea sănătatea şi sufletul soţiei sale, care se stingea cu încetul. Toţi îşi dădeau seama, în afară de el. Şi totuşi, tînăra-i soţie zîmbea mai departe, fără să se plîngă, înţelegînd pasiunea nebună, arzătoare a pictorului - care avea un mare renume - pentru munca lui. Acum pictorul lucra zi şi noapte la tabloul aceleia care-l iubea atît de mult, dar care se topea din zi în zi, în timp ce viaţa i se scurgea din trup. Cine privea portretul îşi exprima în şoaptă admiraţia pentru asemănarea lui cu originalul, minunîndu-se de măiestria pictorului şi slăvind dragostea profundă pentru aceea pe care o picta atît de minunat. Numai că, pe măsură ce tabloul se apropia de sfîrşit, nimeni nu mai era primit în camera din turn ; în înflăcărarea lucrului pictorul se sălbăticise şi arareori îşi mai ridica privirea de pe pînză, chiar pentru a privi figura soţiei sale. Aşa că nu vedea cum culorile pe care le aşternuse pe pînză dispăreau din obrajii celei care-l inspirase. Trecură multe săptămîni şi nu mai rămăsese decît foarte puţin de făcut, doar o ultimă trăsătură de pensulă, peste buze, şi nuanţa ochilor, cînd sufletul tinerei lui soţii pîlpîi ca flacăra unui sfeşnic ce se stinge. Ultima trăsătură de pensulă fu aşternută, şi ultima nuanţă îşi găsi locul, şi o clipă pictorul rămase fermecat în faţa operei pe

care o terminase. Apoi, privind-o întruna, începu să tremure, palid şi înspăimîntat, şi strigă din răsputeri: "E viaţa însăşi" şi se întoarse brusc să-şi privească iubita: "Era moartă /"